

۲۰۱۶/۱۰/۰۵

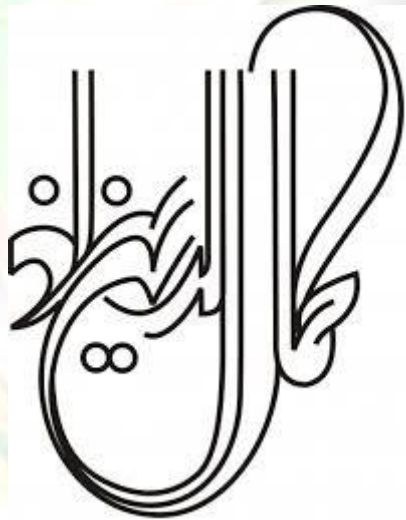
بصیر صباح

چهره های تاریخی

تحقیق و نگارش بصیر صباح

بخش چهارم

نقاش بزرگ دربار تیموریان (کمال الدین بهزاد)

"کمال الدین بهزاد" بزرگ ترین و مشهورترین نقاش مینیاتوربست افغانستان است. وی در هرات زاده شد. در جوانی به دربار سلطان حسین میرزا بایقرا راه یافت و بسیار مورد توجه سلطان و وزیرش امیر علیشیر نوایی قرار گرفت. با کارهای خارق العاده اش به اوج شکوفایی هنری رسید و شهرتش تا دوردست ها و تا دربار بابر پادشاه مغولی هند رسید. سلطان حسین او را "مانی ثانی" می نامید و استادی بی چون و چرای او زبان زد همگان بود. وی بزرگترین و مشهورترین نقاش مینیاتوربست در قرن دهم هجری است.

تاریخ تولدش به قولی در ۹۴۲ هـ. ق. (۱) گفته شده. بعضی دفن وی را در تبریز و در باغ شیخ کمال خجندی گویند اما قاضی احمد و تعداد دیگری محل دفن او را هرات ذکر کرده است. کمال الدین بهزاد (۸۶۵/۱۴۶۰ ق - ۹۴۲/۱۵۳۵ ق) هنرمندی نوآور و چیره دست که راهی در عرصه نگارگری این سرزمین گشود و تأثیر وسیعی بر کار نقاشان بعدی در افغانستان، ایران، هند، ترکیه و آسیای میانه گذاشت.

جایگاه بهزاد در نقاشی

نقاشی را می توان اولین هنر و اولین وسیله ارتباطی بین انسان ها دانست چرا که بشر آن زمان که هنوز خط اختراع

نشده بود برای بیان منظور خود اقدام به ترسیم اشکال بر روی دیوار غارها و دیواره های سنگی می نمود. اصطلاح نقاشی در واقع تداعی گر ترکیب خطوط، رنگ ها و تصاویری است که بر روی سطحی از کاغذ یا بوم نقاشی توسط نقاش کشیده می شود. البته متخصصان هنر نقاشی؛ نقاشی یا نگارگری را فرآیندی (پروسه) (۲) دانسته اند که طی آن نقاش با رنگ، نقش هایی را بر روی سطح کاغذ یا بوم ایجاد می کند.

بر اساس اعتقاد هنرمندان نقاشی، «نقاشی» هنری است که در اثر پیوند با اندیشه، جهان بینی و شرایط حاکم بر جامعه شکل می گیرد و معنی و مفهوم پیدا می کند و در نهایت در غالب تصویر بیان می گردد. در آثار هنری تنها خطوط،

۱- در صفحه پیک پیپیا در اینترنت سال تولد کمال الدین بهزاد را ۸۳۴ هجری شمسی نوشته شده و سال وفاتش ۱۴۵۵ میلادی و محل خاک سپاری او شهر باستانی هرات افغانستان ثبت شده است.

۲- فرایند در فارسی ایران مورد استعمال دارد و در افغانستان و زبان دری ما به آن به (پروسه) و (مراحل) گویند. در لغتنامه اصطلاحات فارسی ایران به دری افغانستان تألیف ولی احمد نوری که در وبسایت آریانا افغانستان آنلاین قابل دسترس است در مورد لغت (فرایند) چنین آمده است:

فرایند یا فرایند یعنی (روند)، (پروسه)، (مراحل) و (جریان). برای مجموعه عملیات و مراحل لازم برای رسیدن به یک هدف مشخص گفته می شود. در زبان های اروپایی آنرا پروسیسیوس گویند (processus) که همان کلمه (پروسه) از آن آمده است. در زبان دری و حتی پشتوی افغانستان برای همین کلمات (پروسه) و (جریان) استفاده می شود. ولی اصطلاح (فرایند) در افغانستان کاملاً نامفهوم و نا معمول است.

اشکال و رنگ ها مطرح نیست بلکه مهم خلاقیت ذهنی هنرمند است که بتواند با الهام گرفتن از جهان برون، برداشت ذهنی خود را در قالب تصاویر رنگی و یا رنگ هایی در قالب فرم هایی بدون شکل تجسم بخشد، به همین دلیل است که هنر نقاشی را یکی از هنرهای تجسمی نیز به شمار می آورند. در واقع در هنر نقاشی، دو نوع طرز بیان «نقاشی تصویر» و «نقاشی انتزاعی» وجود دارد.

"کمال‌الدین بهزاد" مینیاتوربست بزرگ و متعلق به مکتب هرات در نگارگری، اهل هرات در قرن دهم هجری بود. تاریخ تولدش به روایتی در ۹۴۲ ه. ق. است. او طی دوره طلایی فعالیت هنری خود در دوره تیموری آثار شاخصی را پدید آورد. "بهزاد" یتیم بود و شخصیت هنری او تحت سرپرستی میرک نقاش (کتابدار سلطان حسین بایقرا) و امیر علی شیر نوایی شکل گرفت. مهم ترین مشوق "بهزاد" سلطان حسین بایقرا تیموری بود. چیزی نگذشت که "بهزاد" در دربار سلطان حسین بایقرا در هرات تقرب یافت. بعد از سقوط سلسله تیموریان، "بهزاد" به دربار شاه اسماعیل راه یافت و باعث رونق و توسعه نقاشی شد. او در ۹۲۸ ه. ق. به ریاست کتابخانه سلطنتی منصوب گردید. و سرانجام در تبریز درگذشت. و در همانجا در جوار "کمال‌الدین خجندی" شاعر مدفون شد.

شیوه های نقاشی بهزاد

یکی از شیوه هایی که "بهزاد" در آثارش به کار می برد، استفاده از فضاهای خالی در زمینه اشیاء متحرک است. حالت اشیاء و تصاویر در نقاشی های او نه تنها واقعی، بلکه بسیار زنده و گویاست. نقاشی های "بهزاد" چشم بیننده را ناخود آگاه در متن خود به حرکت در می آورد تا زیبایی های پنهان اثر را بجوید. یکی دیگر از خصوصیت های آثار "بهزاد"، حالت روایتگرانه آنان است. این روایت ها تجسمی متنوع و ظریف و حیرت انگیزی از خصلت های انسانی می باشند. بعضی آگاهان معتقدند که "بهزاد" خصوصیت های ناتورالیستی (طبیعت گرایانه) را به نقاشی وارد کرد. "بهزاد" در آثارش بیشتر از کنتراست های (تضاد ای) تیره - روشن استفاده می کرد و این روش را به نحو مؤثرتر و قاعده مند تری از نقاشان عصر خود به کار می بست. "بهزاد" از قواعد هندسی در ساختار آثارش بهره می برد. به کمک این روش، او توانست رابطه منطقی و تاثیر گذار میان مردم، اشیاء و فضای نقاشی هایش به وجود آورد، که یک موفقیت جدید در نقاشی بود. شیوه بکار بردن رنگ های گوناگون و درخشان از حساسیت عمیق "بهزاد" نسبت به رنگ ها حکایت می کند. از این تصویرها چنین برمی آید که "بهزاد" بیشتر به رنگ های به اصطلاح «سرد» (مایه های گوناگون سبز و آبی) تمایل داشته، اما در همه جا با قرار دادن رنگ های «گرم» (خاصاً نارنجی تند) در کنار آنها، تعادل ایجاد کرده است. تناسب یک یک اجزای هر تصویر با مجموعه آن تصویر شگفت انگیز است. شاخه های پرشکوفه و نقش کاشی ها و فرشهای پر زیور زمینه تصویرها نشان دهنده خلاقیت و ظرافت فراوان آثار "بهزاد" است. تفسیر واقع گرایانه حوادث تاریخی و توجه به جنبه های واقعی زندگی یکی دیگر از خصوصیت های مهم آثار "بهزاد" است. او ظرافت فراوانی در به تصویر کشیدن زندگی و حرفه مردم از خود نشان داد. به دلیل همین سبک واقع گرایانه، در نقاشی های "بهزاد" صورت آدم ها به صورت گدای ها و یکنواخت نقاشی های پیش از آثار او نیست. بلکه هر صورتی نمودار شخصیتی است و حرکت و زندگی در آن دیده می شود.

در آثار "بهزاد" احساس و تفکر به گونه خلاقانه با هم ترکیب شده اند. دید خاص "بهزاد" به انسان به همراه شیوه استفاده از رنگ ها و خطوط و به طور کلی ساختار آثارش بی رقیب است. "بهزاد" با توانایی های فوق العاده اش در ترکیب بندی، هارمونی رنگ ها و توازن تصاویر، تغییر اساسی در روش های سنتی نقاشی ایجاد کرد.

آثار بهزاد

آثار زیادی به "بهزاد" نسبت داده شده، اما سی و دو اثر به طور قطعی از آثار او هستند. این آثار، طی ده سال از بهترین سال های فعالیت هنری او خلق شده اند. اندیشمندان شش اثر او در بوستان سعدی را مهم ترین آثار وی می دانند. همچنین هجده اثر "بهزاد" در دو مجموعه خمسه نظامی که در کتابخانه برتانیه وجود دارد، از آثار شاخص او هستند.

نظر به شهرت "بهزاد"، طی قرن ها افراد بسیاری کارهای او را تقلید کرده و نامش را بر تصویرهای بیشماری گذاشته اند. از اینرو تمیز دادن تصویرهای اصلی او کار دشواری است.

این تحقیقات مخصوصاً پس از برپا شدن نمایشگاه در لندن (۱۹۳۱ م.) تا حدی به نتیجه رسید. اساس اطلاعاتی که از کار او در دست است، تصویرهایی است که با امضای اصیل او در نسخه ای از بوستان سعدی وجود دارد، و در حال حاضر در کتابخانه ملی قاهره نگهداری می شود.

بر کارهایی که به "بهزاد" منسوب است امضای مطمئن دیگری هم دیده میشود. آنهم سبک تصویرهاست. (ترکیب بیمانند نقش های تزئینی با صحنه های واقعی) که میتواند راهنمایی دقیق برای تمیز دادن کارهای اصیل او بشمار آید. در میان تصاویر بیشماری که در کتاب ها یا جداگانه به نام "بهزاد" موجود است، اختلاف عقیده زیادی میان آگاهان وجود دارد. اما بهرحال بسیاری از این کارها، اگر هم از آن "بهزاد" نباشند، وابسته به مکتب او هستند. برخی از کتاب هایی که تصویرهای منسوب به "بهزاد" در آنها به چشم می خوردند، ازین قرارند:

خمسه امیر علیشیر نوائی (مورخ ۸۹۰ ه. ق. در کتابخانه بودلیان)، گلستان (مورخ ۸۹۱ ه. ق. جزء مجموعه روچیلد پاریس)، خمسه نظامی (مؤرخ ۸۴۶ ه. ق. موزیم برتانیه) و...

شاگردان "بهزاد"

نفوذ "بهزاد" بیش از هر چیزی در کار شاگردان او دیده می شود. برخی از شاگردانش، مانند قاسم علی و آقا میرک، در کار خود بیش و کم به پای استاد خود رسیدند. با آنکه در زمان صفویه مینیاتور بار دیگر دچار تحول شد، نزدیک نیم قرن پس از "بهزاد" نفوذ او در کار نقاشان به چشم می خورد.

نقاشان هراتی سبک "بهزاد" را به بخارا بردند و آنرا در دربار خاندان شیبانی پرورش دادند. کتابی به نام مهر و مشتری که در ۹۲۶ ه. ق. در بخارا نگارش شده، نمودار آنست که سبک "بهزاد" در بخارا، بهتر از تیریز به کار گرفته شده است. مهاجرت برخی از نقاشان سبب اشاعه سبک "بهزاد" در هندوستان نیز گردید.

پایه گذاری مکتب هرات به دوره تیموریان و دوره زمامداری شاهرخ بر می گردد. این سبک در دوره سلطان حسین بایقرا پیشرفت زیادی می کند. اما در سال ۱۵۰۷ میلادی با حمله ازبک ها رشدش متوقف می شود. از مشهورترین نقاشان مکتب هرات می توان به "کمال الدین بهزاد" اشاره کرد. مکتب هرات بعدها با کمک نقاشان بسیاری چون

رضا جهانگیری که به دربار جهانگیر شاه در هند رفته بودند، مکتب مینیاتور هندی را تحت تأثیر قرار داد. مکتب هرات را یکی از زمینه سازهای مهم مکتب تبریز و مکتب اصفهان می دانند.

شاهزاده بایسنقر میرزا و پدرش شاهرخ از جمله مشوقان بزرگ سبک هنری یا مکتب هرات بود. بایسنقر تمایل شدیدی به ماندن در هرات داشت و مؤرخان یکی از دلایل ماندگاری بایسنقر در هرات را، شکوفایی حیات فرهنگی در آن شهر می دانند. پس از آنکه بایسنقر از نبرد پیروزمندانه با ترکمن ها در ۸۲۳ بازگشت و مولانا جعفر تبریزی، بعدها ملقب به جعفر بایسنقری، استاد مسلم خط نستعلیق و سایر استادان فن را از تبریز به همراه آورد، هرات تبدیل به مرکز هنر خوشنویسی شد. با اینهمه مرکز نگارگری به حمایت ابراهیم، برادر بایسنقر، چندگاهی شیراز و مدتی نیز اصفهان بود؛ اما عاقبت توفیق شاهرخ در تسخیر قدرت در هرات و توجه وی و بایسنقر به هنر، بسیاری از هنرمندان را از اقصی نقاط خراسان به هرات کشاند و سبب شد که مراکز مهم پیشین اهمیت و اعتبار خود را از دست بدهد و در مرتبه نازلتر قرار گیرد.

تحت حمایت او چهل نفر کاتب و خطاط به راهنمایی مولانا جعفر تبریزی معروف به جعفر بایسنقری که خود او نیز شاگرد عبدالله بن میرعلی است به استتساخ کتب مشغول بودند. وی به وسیله پرداخت دستمزدهای گزاف و اعطای انعام فراوان و شاهانه، هنرمندترین استادان خوشنویسی و تذهیب را نزد خود نگاه می داشت و آنان برای وی ظریف ترین آثار هنری را در خط، تذهیب، جلد سازی و صحافی به وجود می آوردند.

مکتب نقاشی هرات

کانون هنری بایسنقر در هرات به نام دارالصنایع کتاب سازی معروف بود و کتاب های پدید آمده در دوره بایسنقری شامل نفیس ترین مینیاتورها و استادانه ترین خوشنویسی ها هستند که به زیبایی تمام صحافی و جلد آرایی گشته اند. هنرمندان نقاش و خوشنویس و خطاط که در کتابخانه بزرگ شاهی هرات به امر بایسنقر میرزا مشغول به کار بودند، آثار زیادی همچون کتاب های شاهنامه، لیلی و مجنون، بوستان و گلستان سعدی را مصور ساختند. مجموع این آثار سبک جدیدی را پدید آورد که در تاریخ هنر به «مکتب هرات» معروف است. در مکتب هرات تصاویر انسان ها به صورت خورد و کوچک ترسیم گشته و مینیاتورها با خطوط ساده و بی پیرایه اجرا شده اند.

مکتب هرات خصوصیت خود را داشت. یکی از خصوصیت های آن، وجود عناصر شرق دور بود که احتمالاً از مبادله سفیر میان خراسان و چین ناشی می شد. مشهور است که هنرمندان هرات همراه هیأت های سیاسی به خانبالق (پیکن) آمد و شد داشته اند؛ یکی از آنان، به نام غیاث الدین نقاش، که بایسنقر او را برگزیده بود، بعدها شرح سفر خود را نوشت که این شرح در تاریخ حافظ ابرو آمده است.

با آغاز پادشاهی حسین بایقرا و اقدامات امیر علیشیر نوایی و عبدالرحمان جامی، برجسته ترین هنرمندان از جمله "کمال الدین بهزاد" نگارگر، محمد میر خواند مؤرخ، حسین واعظ کاشفی ادیب، سلطانه علی مشهدی خطاط و دیگران در فضای هنری مکتب هرات شروع به فعالیت هنری و ادبی کردند و روح الله میرک که تذهیب و مینیاتور را از مولانا ولی الله فرا گرفته بود به ریاست کتابخانه سلطان حسین بایقرا منصوب شد که از آثار برجسته روح الله میرک مینیاتور می توان به خسرو و شیرین و جلوس تیمور اشاره کرد.

استاد "کمال الدین بهزاد" از شاگردان میرک نقاش بود و تذهیب را از او آموخت. بوستان سعدی که شامل چهار مینیاتور با امضای "بهزاد" است، بهترین نمونه برای بررسی منتقدانه کارهای این نابغه نگارگری افغانستان است.

در این مینیاتورها، اجراء و ساخت و ساز، منطبق با رسوم مکتب هرات است و تصاویر با تزئینات مجلل و پر تفصیل است. در دو صحنه، معماری نقشی مهم تر از چهره ها دارد و هماهنگی جالبی بین شخصیت ها و زمینه وجود دارد. خصوصیت مهم این مینیاتورها، حالات و حرکاتی است که با استفاده مؤثر از رنگ به دست آمده است. از این جهت، "بهزاد" خودش را از قید قواعد قراردادی رها کرده است.

بهزاد مصور و مینیاتور بی نظیر

"کمال الدین بهزاد"، مصور و مینیاتور ساز بی نظیری بود که آثارش جنبه جهانی یافت. عصر "بهزاد"، عصر نگارگری و مینیاتور سازی بود و در این زمان، هنر نگارگری از اثرات غیر اصیل به مرور پاک می شد و این در نتیجه فرهنگ پروری و هنر دوستی سلطان حسین بایقرا، حاکم هرات بود که کانون و مرکز هنر نگارگری محسوب می شد و امیر علی شیر نوایی، وزیر هنر دوست و دانشمند سلطان که قریحه نویسندگی، شاعری و در هنر نگارگری نیز دست توانا داشت. در موزیم بوستن امریکا، مینیاتوری وجود دارد که روی آن نوشته شده است: « امیر علی شیر». جالب است که کار مزبور با نگاره های استاد "بهزاد" شباهت دارد و پیداست که وزیر دانشمند سلطان حسین بایقرا زیر نظر استاد "بهزاد" کار می کرده است.

سلطان حسین بایقرا، خود شاعر هنر دوست بود و با هنرمندانی مانند "بهزاد" و سلطان علی خطاط معاشرت داشت. تشویق و ترغیب نگارگران و ایجاد رفاه و آسایش برای آنها توسط امیر علی شیر وزیر سلطان، باعث پیشرفت هنر مینیاتور سازی شده بود. سلطان علی و خطاطان نامی دیگر، دیوان های شعراء و آثار نویسندگان را می نوشتند و آن طور که از نسخ خطی مهم پیداست، هنر "کمال الدین بهزاد" با افزودن تصویر و مینیاتور، کتاب های ترکی چغتایی و پارسی را زیباتر و دلانگیز تر ساخته است. زندگی "کمال الدین بهزاد"، فراز و نشیب زیادی داشته است اما این هنرمند چیره دست چه زمانی که در هرات در دربار سلطان حسین بایقرا بوده و چه هنگامی که در تیریز به عنوان کتابدار شاهی مشغول خدمت بوده و مکتب هنر نگارگری را رشد داده و هنر مصوری را به عده ای از شاگردان با ذوق و قریحه اش درس داده است. از خصوصیت های شیوه "بهزاد" میتوان به موارد زیر اشاره کرد:

- درستی و دقت کامل در تصویر
- نشان دادن صورت اشخاص به نحوی عجیب با استفاده از ترکیب انواع رنگ ها
- ظرافت در ترسیم درختان گل ها دورنماها نمایش پرتو خورشید و ابر
- تنوع رنگ ها با ایجاد سازگاری در آنها
- روحیه نهفته حب الهی و روحانیت خاص
- چهره گشایی و صورتگری مردم کشورش به جای مغولی که مکتب هرات را از تاثیر هنر چینی آزاد کرد
- ریزه کاری و دقت نگاری در ترسیم بناها و دیواره ها و فرش ها و گل ها و تزئینات مجالس مصور و نگارش آرایش انواع لباس ها یا ریزه کاری خاص رنگین.
- وی از جمله معدود هنرمندانی است که در دوران حیاتش دارای شهرت گشته و همین طور آنکه از جمله معدود هنرمندانی است که آثارش را امضاء کرده است کاری که تا قبل از وی به طور معدود صورت گرفته است هر چند که همه آثار "بهزاد" نیز دارای امضاء نیست.

شاهنامه فردوسی در زمان سلطان بایسغر که یکی از شاهزادگان تیموری بود، به سبک مدرسه هراتی نقاشی شده است. نقاشی های این کتاب از نگاه رنگ آمیزی و تناسب ترکیب دهنده تصاویر، در بالاترین حد زیبایی و استحکام قرار دارد. متخصصان هنر نقاشی بر این باورند، که نقاشی در دوران تیموری به اوج خود رسیده بود. در طول این دوره استادان برجسته ای، همچون "کمال الدین بهزاد"، یک روش جدید را به نقاشی عرضه کرد. در این دوره (تیموریان) به طول انجامید؛ هنر نقاشی و کوچک سازی به بالاترین درجه کمال رسیده و بسیاری از نقاشان مشهور عمر شان را بر سر اینکار گذاشته اند. دو کتاب با ارزش از زمان بایسغر باقی مانده است؛ یکی کتاب کلیله و دمنه و دیگری کتاب شاهنامه. هنر کوچک در کتاب شاهنامه به خوبی مشخص است. "کمال الدین بهزاد" اواخر سده نهم و نیمه اول سده دهم هجری قمری می زیسته است.

خانواده کمال الدین بهزاد

خانواده "کمال الدین بهزاد" ناشناخته مانده است اما مشخص است که او دارای يك برادر و خواهر بوده و اگر چه از گذران آنان اطلاعی در دست نیست اما از جمله خواهر زادگان وی، حیدر علی نقاش پدر مظفرعلی نقاش است و رستم علی خطاط می باشد. "کمال الدین بهزاد" مکتب مینیاتور بی روح تیموری را غنا بخشید و مضامینی نو در هنر مینیاتور بخشید، چنانکه تکمیل و ترویج سبک و شیوه رنالیستی در نگارگری را بوجود آورد. خلاقیت هنری در نقاشی های او چنان به عمق و عظمت رسید که انسان واقعی در نگاره هایش خود به حرکت درآمد.

آثاری بهزاد

آثاری که از "بهزاد" بجا مانده است:

تصاویر خمسه نظامی

خصوصیت اثر: این اثر در بریتیش موزیم است.

تصاویر خمسه نظامی - نسخه ای است که به تاریخ نهصد و سی و دو هجری قمری در تبریز نقاشی شده و متعلق به موزیم مترو پولیتن نیویارک است.

تصاویر کتاب بوستان سعدی - تصاویر این کتاب از بهترین و اصیل ترین آثار استاد خوانده شده است. این اثر متعلق به کتابخانه قاهره مصر است و بین سال های هشتصد و نود و سه تا هشتصد و نود و چهار هجری قمری در هرات به تصویر کشیده شد. این تصاویر در کتابی به نام نقاشی های "بهزاد" در قاهره توسط دکتر محمد مصطفی با عکس رنگی و به زبان عربی چاپ شده است که شامل دوازده نقاشی است که شش اثر کار استاد "بهزاد" و شش اثر دیگر مربوط به شاگردان و پیروان مکتب وی می باشد.

تصاویر سازی بهزاد

تصاویر کتاب ظفرنامه تیموری - نقاشی های این کتاب در سال نوزده بیست و دو میلادی توسط سر توماس آرنولد چاپ و منتشر شده است. تاریخ ترسیم این تصاویر هشتصد و هفتاد و دو هجری قمری است. تصاویر لیلی و مجنون - از آخرین آثار "بهزاد" به شمار می رود و متعلق به موزیم لینن گراد است.

تصاویر يك نسخه زفرنامه تیموری به خط سلطان محمد نورالدین تصاویر به رقم «کتابه سلطان محمد نور و ذهبه میر
عضد و صوره بهزاد نهصد و سی و پنج» است.
تصویر امیری با خدمتگزاران در مرقع گلشن
تصویر پیر و جوانی در صحرا - این اثر متعلق به فریر گالری واشنگتن است.
تصویر جوانی شاه تهماسب
تصویر چهره مولانا عبدالله هاتفی - این چهره با رقم «استاد بهزاد» در کتاب گلستان هنر به تصحیح احمد سهیلی
خوانساری آمده است.
تصویر درویشی با عبا و عمامه مخصوص تصویر دو غزال با شاخ های بلند در يك منظره - رقم این اثر به خط
نستعلیق تحریری چنین است: «نقل از کار مولانا ولی صوره العبد بهزاد»
تصویر سلطان محمد خوارزمشاه در مرقع گلستان - این تصویر با رقم «صوره بهزاد» است.
تصویر سیاه قلم حسین میرزا بر روی اسب - رقم این اثر «الفقیر بهزاد» است.
تصویر شاهزاده جوانی سوار بر اسب - این اثر در کتابک موزیم اسرائیل در سال نوزده هشتاد و چهار میلادی به
چاپ رسیده است. تذهیب اطراف این اثر کار میرزا محمد تبریزی است.
تصویر شکار گاو توسط شیر - این تصویر يك گاو را که در جنگال شیری اسیر شده و روباه و گرگ در انتظار پایان
کار گاو هستند، امضای «بهزاد سلطانی» دارد.
تصویر شبیک خان - رقم این تصویر «صورت شبیک خان، العبد بهزاد» است.
تصویر مردی که طناب به گردن شیر انداخته - این اثر در مجموعه شاه جهان است.
تصویر مینیاتور - این مینیاتور با رقم «بهزاد» در صفحه هشتاد و یک کتاب Persian Painting توسط روبرت هیلن
براند در سال نوزده هفتاد و هفت به چاپ رسیده است.
تصویری از خلیفه هارون الرشید - این تصویر با رقم «عمل بهزاد» در سال نوزده هشتاد و چهار در کتابی به چاپ
رسیده است. دو نگاره در کتاب امیر خسرو دهلوی متعلق به کتابخانه مدرسه سپهسالار صفحه ای مرقع از گلشن - این
اثر در موزیوم هنرهای تزئینی تهران بوده است.
کاپی کار جنتیل بلینی - این اثر در سال چهارده چهل میلادی در استانبول کشیده شده و «بهزاد» از روی آن کاپی
برداشته است. منظره يك قصر در زمستان در مرقع گلشن - این تصویر با رقم «مصوره بهزاد» است.
نگاره مجلس سلطان حسین بایقرا (بزم) در مرقع گلشن هشت اثر در کتاب زفر نامه تیموری - این آثار متعلق به
جهانگیر بوده و شاه جهان به خط خود یادداشتی بر آن به تاریخ یکهزار و سی و دو هجری قمری که روز جلوس
اوست نگاشته است. این کتاب به خط شیرعلی کاتب به سال هشتصد و هفتاد و دو هجری قمری پایان یافته است.
هشت تصویر در کتاب گل و نوروز خواجه - این تصاویر تاریخ ربیع الاول هشتصد و هشتاد و هفت دارد.

کمال الدین بهزاد بزرگ ترین و مشهور ترین نقاش مینیاتوربست افغانستان

«کمال الدین بهزاد» بزرگ ترین و مشهور ترین نقاش مینیاتوربست افغانستان است. بهزاد در تاریخ هنر افغانستان
نخستین نقاشی است که آثارش را امضاء کرده است. نقاشی های وی تصویر صحنه هایی از کتاب های برجسته ادب

پارسی است که در آغاز خوش نویسان برجسته آن را می نوشتند، تذهیب کاران فاصله خط ها را با طرح های گوناگون پر می کردند و آن گاه نقاش در بخش هایی که با این منظور خالی گذاشته بود تصاویری مناسب نقش می کرد. شاهکار "کمال الدین بهزاد" مجموعه شش صحنه نقاشی بر بوستان سعدی است. در نخستین تصویر کتاب سلطان حسین بایقرا در مجلس جشن و مهمانی دیده می شود. در این نقاشی ها، بناها، مناظر طبیعی و صحنه هایی از زندگی روستایی با واقع بینی کم نظیری به نمایش درآمده است. هنر خاص "بهزاد" را در شیوه به کار گرفتن رنگ های درخشان می دانند. وی بیشتر به رنگ های سرد در مایه های سبز و آبی تمایل داشته، اما با به کار بردن رنگ های گرم، چون نارنجی تند، در آثار خود تعادلی مطبوع ایجاد کرده است. تناسب یک یک اجزاء، صحنه یا مجموعه تصویر نیز در آثار بهزاد شگفت انگیز است. شاخه های پر شکوفه، نقش های کاشی ها و فرش های زیربافت پر زیور، همه نمودار کمال هنرمندی و ذوق و ظرافت بی مانند کار اوست.

پایان بخش چهارم

ادامه دارد

